

MÚLTUNK ÉS JELENÜNK

FERENCES ARCÉLEK

Ha jól emlékszem, apám vitt le a budai ferencesekhez. Nem ebbe a templomba jártunk, vasárnaponként a Veronika kápolnában hallgattunk szentmisét. Az épület a Rózsadomb keleti lejtőjén állt, Buda ostrománál megsemmisült. Maradt az Áldás utcai iskola ideiglenes, dobogókkal megemelt tornaterme és a Margit körüti templom, melynek szétlőtt fél tornya úgy emelkedett a levegőbe, mint a fenyegető ujj: Ilyet ne tegyetek többé!

Apám jóban volt Szabó Szerén atyával, a fiatalok patrónusával. Őt kérte meg, ajánljon be a ministránsokat gardírozó testvérnek, *Borbély Achilles*nek, aki idejének java részét a félig földbe vájt sekrestyében, a többi a miseruhák és a kis csuhák hajtogatásával töltötte, halkán szidalmazva azt, aki viselte és összegyúrta. Barátságosan fogadott, rögtön kiküldött a rendház udvarára, ahol iszonyú lármával ministránsok csapata kergette a labdát. Nem volt bemutatás, protokoll, tagja lehettem a csapatnak, azzal a feltétellel, hogy bevágom a ministráció latin szövegét, amelyből persze egyetlen kukkot sem értettem.

A templom bejáratánál ráccsal elválasztva áll Kis Szent Teréz oltára. A rácsot Achilles testvér fekete lepellel lefedte, és ott tanított ministrálni. Anyám azt mesélte, hogy a lepel mögül olykor szitkokat lehetett hallani: „Kliment fiam, akkora pofont kapsz, hogy leszáll a fejed!” — és ehhez hasonlókkal ösztönözte csapatát. Senki sem neheztelt rá, maradt a beceneve „mamuska”, mert tényleg mintha édesanyánk lett volna, annyi szeretettel nevelt az oltár körüli szolgálatra.

A ministránsközösségben szigorú hierarchia uralkodott. A főoltárnál egy-egy szentmisén vagy litánián, de még a Rózsafüzér-ájtatosságokon is legalább 8–8 fiú sorakozott fel az oltárhoz vezető lépcső alján. Legbelül a kipróbált veteránok, ők csöngethettek, sűrögtek-forogtak az ampolnákkal, áldoztatásnál tartották a kis tálcát, nehogy a Szentostya a földre hulljon, s könnyedén mondták a latin szöveget, mely a lépcsőimában hosszabb, egyébként rövidebb volt. A „belső” — így nevezte őket a mamuska — utóbb kinőttek a szolgálathoz, egyetemre jártak, volt, aki megnősült, ilyenkor feljebb léphettünk, mindig akadt utánpótlás, az ügyesebbek a füstölővel is tudtak banni, rájuk különösen a keddi Szent Antal-misében volt szükség. Ezeket Schrotty Pál delegatus generalis mondta. Tömjénfüst borította kódbe a templomot, és zengett az ének: „*Csodákat kik látni vágytok, / Ó, jöjjetek Szent Antalhoz! / Fekélyt, nyomort, vétket, halált / Sántát elűz, gyógyulást hoz.*” És a refrén: „*Szent Antalnak imájára / tenger enged, bi-*

lincs török. / Az elveszett tagot, vagyont / ifjú és agg visszanyerik.” Fújtuk, ahogy a tüdőnkben telt, bár az elveszett tagok visszanyerésének képe nem jelent meg előttem teljes valóságában.

Ministránsként ismertem meg a ferences atyákat. Egyikük-másikuk arcát ma is látni vélem. Ministrálhattam püspököknek: Lombos Lászlónak, a missziós püspöknek, Zdravec Istvánnak, és más rendbélieknek, akik szerzetük szétverése után sietősen mondták el hajnali szentmiséjüket, majd munkába loholtak. Mindegyik melléktáron gertya égett, egymást követték az atyák. A ferencesek aztán szétrajzoltak beteget látogatni, kisegíteni, temetni, volt dolguk éppen elég.

Mamuska kiosztotta a feladatokat. Némelyek Paulin testvér segítségére siettek. A miseborokat kezelte, a lépcsőn lefelé néha kisebb baleset érte. Le kellett tisztítani az oltárterítőt, ha túl sok bor csöpögött rá, leszedtük. Olykor a rendházban söprögettünk. Kedves megbízatás volt: az atyák nagyon barátságosan üdvözöltek, amikor előbukkantak szobáskáikból. A meglett írástudók az irodában is segíthettek. Ketten üldögéltek a tekintélyt sugárzó íróasztaloknál, áttetsző arcú, sápadt férfi ült az egyiknél: *Angyalkának* szólították (olyat formázott). A másiknál *Quirin* atya trónolt, tőle egyebek mellett a pénteki böjt alól lehetett felmentést kérni. Megadta, de sosem mulasztott el élcelődni, mondván: nem ártana nekem egy kis böjtölés. Nyaranta felkerestem szárszói házacskájában, néha *Szabó Imre* segédpüspök úr is ott időzött. Majdnem szemben, a sínek másik oldalán Beresztóczy Miklós napozott háza kertjében. Elszörnyedve bámultam kezén a kinzások nyomait, érteni véltem, miért lett a békepapi mozgalom egyik vezetője.

A budai komplexum Margit körütra tekintő részének első emeletén azok az atyák édegettek, akik nem tartozhattak a rend kötelekébe. A lépcső mellett *Tamás Alajos*, a nevezetes Lojzi bácsi. Szobájából általában zongora hangja szüremkedett a folyosóra, máskor meg valamelyik oratórium szólistáival próbált. Mindig lelkesen üdvözöltem Réti Józsefet, akinél jobb evangelistát a híres lemezeken sem hallhattam, s illő tisztelettel köszöntöttem Jámbor Lászlót, aki valahol a közelünkben élt a Rózsadombon. Bemutattak Tiszay Magdának, az Operaház nagy nemzedéke tagjának. Ő is kitűnő szólistája volt az oratóriumoknak, nagy úrt hagyott maga után.

Lojzi bácsi küldetéses zenész volt, abban a korban adta elő a Kapisztrán kórusral és zenekarral az egyházzene remekeit, amikor azokat a legjobb kritikusok is melléktermékeknek nevezték. Néhány nagy felfedezése is volt, Puccini *Gloria-miséje*, Dvořák *Stabat Mater*e és folytatni lehet a sort. Sokszor

kísértem el a gyermekkart és zenekart vidéki fel-lépéseire, mindenütt hatalmas sikerük volt, kitű-nő zenészek nevelődtek a gyerekek között, például Kollár Éva.

Alajos szobája mellett élt *Gábris Gracián*, a plé-bános. Róla a francia regények abbéi jutottak eszembe. Művészetpártoló papként igazi művé-szekkel készíttette a Tövis utcai kis templom fres-kóit, igaz, nem mindegyik válik alkotója dicsősé-gére. Gracián atya nevével a Nemzeti Újságban is találkoztam: kínai misszióba ment néhány rend-társával. A nyarak egy részét ő is Szárszón töltöt-te: házában püspökök is szívesen megfordultak. Ál-landó harcban állt az idősebb hölgyekkel, sehogy sem elégedtek meg működésével, beszédeit is rö-vidnek vélték.

Mellette J. atya, *Horvát Jusztusz*, szentföldi plé-bános, akinek nagy pillanata volt, amikor szobája ajtajára kikerült neve alá a rangja is: „templom-igazgató”. Évekig ebben a funkciójában működött a Tövis utcában. Minden házassági évfordulónkon megjelent, s egyre panaszosabban újságolta, hogy régen a Pécs környéki hegyekben lévő pincék megáldásakor 6 literre volt hitelesítve, de már rom-lik az átlaga. Könyvet írtam legendáiról, csodála-tos ember és pap volt, töről metszett ferences szerzetes. Nagyon szerettük. Ő is az idősebb höl-gyekkel csatázott, s a mise végén hevesen tiltako-zott a vizet tartalmazó ampolna kiürítése ellen, mondván, megfájdul a torka.

A Tövis utcai kis templom az utolsó pillanatban épült fel. Vas Zoltán figyelmeztette a ferenceseket, hogy siessenek, több templom és kápolna nem épül-het. Az eredeti elképzelés szerint rendházat is emel-tek volna, a téglákat már kiszállították, évekig ott halmozódtak a telken. A ferences atyák a Margit körútról jártak fel. *Szaniszló atya* a leggyakrabban, aki emlékeim szerint akkor nem vállalta tovább az itteni pasztorálást, amikor a Szentendrén nyitott ren-di gimnázium igazgatója lett. Jó barátságot ápolt a katonás *Konstantin páterrel*, aki apámat egyszer teljesen elképesztette. Valamelyik idős rendtársa után érdeklődött, mire az atya tömören ekként vá-laszolt: „Meghalt, eltemették, kész.”

A legidősebbek közül gyakran ministráltam *Nándor atyának*. Végtelenül jóságos és kedves volt, ez azonban nem gátolta meg abban, hogy a mi-sekönyvet dühösen átcsapja a másik oldalra, ha úgy vélte, késlekedünk. Apám télikabátján egy luk is bizonyította figyelmességét: egyre közelebb ül-tette a kályhához, nehogy fázzeék, mígnem a ka-bát pirulni kezdett.

Kiderült, hogy a Tövis utcai templom épphogy kielégíti a rózsadombi hívek igényeit. Arra nem volt lehetőség, hogy önálló templomigazgató irányítsa, hiszen nem volt lakás, amelyben ellehetett volna. Továbbra is „lentről” irányították, de immár állandó lelkes vezetésével. *Jeney Jenő* nagyon jó kapcsolatot

alakított ki az idősebb hívekkel, s a templomi kel-lékek gazdagítására is gondja volt. Egyetlen ne-gatívumának azt gondoltam, hogy a megszokott-nál jóval hosszabb szentbeszédeket mondott. De ebben is túltett rajta utóda, *Tátrai Gyula*. Intelligens, olvasott szerzetesként úgy gondolta, hogy ismereteit meg kell osztania hallgatóival, s mert állandóan új tudásra tett szert, volt mit megosztania. Ha-lála után lépett örökébe J. atya, akitől életem legrövidebb szentbeszédét hallhattam. „Testvéreim, szeressük az Úr Jézust!” — mondta és folytatta a szentmisét.

A Kistemplomban reggel 8-kor, délelőtt 10-kor és délben mondtak szentmisét a Margit körútról fel-rándult atyák. Reggel leggyakrabban a gömböly-ded, mosolygós *Lipót atya*. Igyekeztünk korán kelni, hogy mellette szolgáljunk az oltárnál, nagyon szerettük. Aztán eltűnt. A lenti rendház udvarán lát-tam, a breviáriumot mondta. Az egyházüldözés lá-tens áldozata lett: nem mert kimenni az utcára, meg-győződése lett, hogy követik és elhurcolják. Az ő eltűnését követően hosszú évekig nem volt állandó ferences a 8 órai szentmisén. Emlékeimben meg-jelenik *Zefirin atya*, aki kis híján megnevettetett az oltárnál. Csak a környezetnek köszönhettem, hogy nem ekként történt. Arról beszélt nagy hévvel, hogy gyenge idegzetű ismerőse kiment az erdőbe, s föl-kötötte magát. „Ha legközelebb ezt tesszük, mon-dta fenyegetően (egyébként kenyérré lehetett ken-ni), jól gondoljuk meg, nehogy halálos bűnbe essünk.” Időben nem stimmeltek az események.

Gyakran misézett kora reggel az egyik legnép-szerűbb szentendrei tanár, *Gálicz Töhötöm atya*. Sze-rintem a ferenceseket nem tanároknak szánta az Úr — ő ennek ellenkezőjét bizonyította. Segítőkész, tanítványaiért tűzbe menő tanártípus volt, rajongtak érte. Egyszer a körúton találkoztam vele. Megállít-tott, azt kérdezte, hogy van édesapám. Honnan tud-ta, hogy beteg? Rejtély. Mindent tudott. Támogatta a szegényebb diákokat, eredeti példákkal illusztr-alta mondanivalóját.

Szégyenszemre idézem *Váradi Bélát*, a tarto-mányfőnököt. Elkezdte a lépcsőimát, s mi Laci ba-rátommal válaszoltunk. Egyszer csak megállt, s indulatosan közölte, hogy nem hallja. Hango-sabban feleltünk, megint megállt, s most már az első sorokban is hallható volt, hogy haragosan lerámol bennünket. Mondandóját ezzel zárta: „Tudok úgy latinul, mint ti.” Biztosan így volt, bár latin szakos voltam az egyetemen. Attól kezdve sztrájkba lép-tünk, mindent elvégeztünk, de a szövegeket egy-maga mondta. Később pironkodva gondoltam erre az epizódra. Az sem enyhített a gyalázaton, hogy ő is a „jelentő” papok közé tartozott, ha igaz, amit utólag írtak a működésére emlékezők.

Gyakran mondott szentmisét a Tövis utcában *Halmai Paszkál*, a jóság megtestesítője. Ő ugyancsak igazi ferences volt, kedves, az a típus, akiért a gye-

rekek rajonganak. Egy alkalommal meggyóntam neki, hogy elemeltem barátom gombfoci csapatának szélsőjét. Rémülten kiáltott fel: „Micsoda bűn!” Apám, aki a gyóntatószék előtt várakozott, azt hihette, meggyilkoltam valakit.

A forradalom lázas napjaiban hunyt el Bohuniczky Szefer férje, Maller Dezső, Paszkál atya szentelte be ideiglenes sírját a kertben. A koporsót egy szekrény helyettesítette. Az atyák nem szívesen vállalkoztak a rózsadombi útra. Ő jött az első szóra.

A déli szentmisét gyakran *Frajka Félix* mondta. J. atya halála után templomigazgatóként fölvirágoztatta a templomot. Nyugdíjas éveit a Pasaréten tölti a kispapok nagy öröme. Ő szolgált a rózsadombi híveket legtovább, sokan új állomáshelyére is követték.

Váratlan haláláig *Flórián atya* bűvölt el szentbeszédeivel a 8 órás szentmisén. Emlékeimre hagyatkozhatom: mintha földrajz szakos tanár lett volna, prédikációiban ismételtén kitért a kozmosz csodás rendezettségére és összhangjára.

Ritkán kísértem el édesapámat a pasaréti ferencesekhez. Itt számos tanár élt. *Nagyományosi Gilbertre* emlékszem: tőle kaptam a ferences missziós füzeteket, amelyek hősi életekről, vértanúkról szóltak, s barátaim körében annyira népszerűek voltak, hogy kölcsönzés után mindig elfelejtették visszaadni a példányokat. A tanárok közül *Szikra Ferenc* arca merül fel a múltból, francia nyelvet tanított Szentendrén. Apámat kérték, ha már a piaristáknál vállalt francia órát, legyen érettségi elnök Szentendrén, ahová a Császár fürdő elől indult a vonat. Nekilátott a dolgozatoknak, olykor morogva vette elő a kékkel író tollát...

A pesti ferencesek elsősorban *Buttkay Antal* működéséről voltak nevezetesek. A jezsuitáktól átöröklött *Bangha Bélával* koncipiálták a KSV szervezését, a Prohászka vezényelte katolikus megújulás egyik fontos szervezetét. Innen *Szalóczy Pelbárt* atya képe merül fel a múltból, szüleimnek is barátja volt, de legtöbbször Thurzónál találkoztam vele, ő adta a „nihil obstat”-ot *A szent* fejezeteire, nem kis felháborodást keltve a jezsuiták között.

A fiatalabbak közül — őket a miséikről ismerem — *Majnek Antal* Kárpátalja vallásos életében játszik fontos szerepet. *Laci atya* megénekeltette a Tövis utcai híveket, *Tömördy Viktor* pedig történelmi ismereteit is beszötte népszerű szentbeszédeibe.

Ezzel a nemzedékkel nem volt személyes kontaktusom, a gyerekeim hitét gyarapították, s ők majd rájuk emlékeznek hálás szívvel. Annál szívélyesebben üdvözöltük egymást *Sall Elek* atyával, az öntörvényű ferences szerzetessel. Matyi bácsi szobája mellett volt az övé, s ha kedve szottyant, szomszédja döbbenetére éjszaka vert szöveget a falba, hogy képet akasszon rá. Időnként eltűnt, de senki nem nevette ki, szeretni való, mélyen hívő szerzetesnek ismertük.

Félreértés ne essék: nem rendtörténeti kiegészítőnek szántam kis írásomat. Szerettem volna személyes emlékeim kis tégláját hozzátenni ahhoz az épülethez, amelyet a ferencesek jelentenek a magyar vallásos életben. Ezért is vélem úgy, hogy a hevenyészett, számomra nagyon kedves arcépeket azzal teszem teljessé, aki gyerekkoromban óriási hatást tett a fiatalokra, s akinek legkisebb, máig hálás fia lehettem. *Szabó Szerén* portréja nélkül nem teljes a gyűjtemény, sorsa pedig tipikusnak mondható.

A Margit körúton kezdtem szülőmként szeretni és tisztelni. Ragyogó nevelőként hangot talált minden fiatalal, kivel szeretettel, kivel szigorúan. Az Áldás utcai iskolában hittant tanított, irányította a cserkészeket, az ő keze alatt lettem farkaskölyök. Amikor úgy tapasztalta, hogy a Veronika kápolna pusztulása után a rózsadombi hívek lelki gondozása és élete is válságba került, elhatározta: segít a bajon. Engedélyt kapott arra, hogy vasár- és ünnepnapokon a tornatermet alakítsa Isten házává. Egy baj volt: a terem lövést kapott, a tetőn óriási luk tátongott. Szerén atya egymaga kezdte rakni a hiányzó cserépeket délelőttönként. Rendtársai gyóntattak a Margit körúton, temettek a Farkasréten, ismeretlen katonák sírjait szentelték be, ő egy thonet székre állva cserepezett. Én adogattam neki ezeket. Természetes ember lévén a szék közepe beszakadt alatta, s ő kis sé tanácstalanul állt a keretben. Tiszteletlenül kacajra fakadtam. Falusi gyerek lévén nem tűrhette, hogy nevetség tárgya legyen, így hát fenyegető mozdulatokkal kergetni kezdett, hogy testi fenyegetéssel vegye el a kedvemet. Szerencsémre a szék kerete lelassította mozgását, különben pörül jártam volna. A béke persze helyreállt, amilyen hirtelen gerjedt haragra, olyan hamar lecsillapodott. Folytatta a cserepezést, de óvatosabban, legközelebb már büszkén állt egy létrán.

Elkészült az alkalmi kápolna. Azontúl egy asztal helyettesítette az oltárt, amelyet dobogóra állított. A 10 órás, ünnepi szentmisét mondta, s bár néha nem értettem indulata magyarázatát, mára már megvilágosodott az oka: a katolicizmus ügyét védelmezte hatalmas vehemenciával. Aztán, egyik pillanatról a másikra eltűnt a szemünk elől. A sikeres ifjúságnevelőt egy Buda környéki erdőben csúnyán elintézték. Rendje, hogy életét mentse, külföldre szöktette. Nem emlegették, nem szóltak róla. Matyi bácsi suttozta el, hogy Kanadában folytatja rendi életét, ott sok a magyar menekült szerzetes. Egy Mindszenty bíborosról szóló könyvben bukkantam a képére. A kanadai látogatásán lévő főpapot segíti ki autójából. Néztem-néztem a képet. Semmit sem változott. Fiatal és tette kész maradt, Isten ilyennek teremtette hűségese fiát.

RÓNAY LÁSZLÓ